

İKTİSADA GİRİŞ I

Yrd. Doç. Dr. Yeşim ALİEFENDİOĞLU

A.Ü. Uygulamalı Bilimler Fakültesi Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Bölümü

INTERNATIONAL VALUATION STANDARDS COUNCIL

MONOPOLLERİN ÖZELLİKLERİ

- Tek bir firmanın yer aldığı ve üretilen malın yerine ikame edilebilecek başka malların olmadığı piyasaya monopol piyasa denir. Piyasada sadece tek bir firma hakimiyet sağladığı için firmaya monopolcü firma (Tekel ya da tek satıcı) denilir.
- Elektrik, su ve doğalgaz gibi ürünleri pazarlayan firmalar bu piyasa için örnek teşkil edebilir.
- Ayrıca bazı piyasalarda birden fazla firma anlaşma sağlayarak ve rekabeti ortadan kaldırarak monopol gücü yaratabilir. Karteller ve tröstler söz konusu monopoller için örnek olabilir.
- Uluslararası düzeyde OPEC (Organization of Petroleum Exporting Countries) kartel için en iyi örnek olabilir. Firmalar fiyat üzerinde anlaşmalarının ötesinde birleşerek bir monopol güç oluşturabilir. Söz konusu bu birlik ise Tröst olarak adlandırılır.

MONOPOLLERİN ÖZELLİKLERİ

- Anlaşma daha çok fiyatın veya her firmanın üretip satacağı mal miktarının belirlenmesine yöneliktir.
- Aydınlanma amacıyla kullanılan elektrikte tam monopol, ısınma amacıyla kullanılan elektrikte ise kısmi monopol söz konusudur.

MONOPOLLERİN ÖZELLİKLERİ

Monopol piyasalarının diğer bir özelliği ise diğer firmaların monopol piyasasına girmesini önleyen en önemli kısıtlamaların bulunmasıdır. Söz konusu kısıtlamalar şunlardır:

- **Doğal Kısıtlamaların** kaynağı ölçek ekonomileridir.
- Ölçek ekonomilerinin çok büyük olduğu endüstrilerde, geniş bir üretim aralığına sahip bir malın üretiminde bir firma ölçek ekonomilerinden dolayı üretime tek başına hakim olduğu bir durum varsa yani çok düşük maliyetle üreterek arz edebiliyorsa, bu durumda birden fazla firmanın piyasaya mal üretmesi yerine sadece bir firmanın üretmesi daha düşük maliyetli olacaktır.

MONOPOLLERİN ÖZELLİKLERİ

- **Yasal Kısıtlamalar**, devlet tarafından getirilmekte olup, dört çeşit yasal kısıtlamadan söz edilebilir.
- Devletin verdiği işletme imtiyazı,
- Devletin verdiği lisans,
- Patentler
- Telif hakları

MONOPOLLERİN ÖZELLİKLERİ

- **Devletin verdiği işletme imtiyazına** örnek olarak bir süre için İstanbul'un Anadolu Yakasında elektrik dağıtımını hizmetini yerine getiren AKTAŞ; İstanbul'da şehir hattı vapurlarında verilen büfe işletme imtiyazı verilebilir.
- **Devletin verdiği lisans:** Doktorluk, eczacılık, hakimlik ve avukatlık gibi bazı meslek dallarının icra edilebilmesi bir lisansı (diploma veya sertifika gibi) gerektirir.

MONOPOLLERİN ÖZELLİKLERİ

- **Patent:** Belli bir süreliğine yeni bir malın ya da hizmetin üretilmesi için, yalnızca bir firmaya verilen yasal bir hak olan üretim lisansıdır
- Patenti alan firma bu hakkını başkasına devredebilir veya başka bir firmaya o patent altında üretim yapma izni verebilir.
- **Telif Hakkı:**
- Bir yazara, besteci ya da bir sanat eseri ortaya koyan kişiye verilen, eserini basması veya çoğaltması için tanınan bir haktır.
- Söz konusu hakkı alan kişi, basım veya çoğaltma işini kendisi yapabilir ya da başka birine (veya firmaya) basım izni ve yetkisi verebilir.

MONOPOLDE TALEP VE ORTALAMA HASILAT

- Monopol piyasasına hakim bir firma, sonsuz esnek bir talep eğrisi ile değil, negatif eğimli piyasa talep eğrisine sahiptir.
- Firma ya üretim miktarını belirler ve malları piyasa talebine göre olabilecek en yüksek düzeyden satar; ya da piyasa fiyatını belirler ve fiyatın piyasada geçerli olması için yeter sayıda mal üretir. Yani söz konusu firma piyasada fiyatı belirleyen konumda bulunur.

MONOPOLDE TALEP VE ORTALAMA HASILAT

- Monopolcü firma malın fiyatını düşürürse daha çok, yükseltirse daha az mal satar. Firmanın ürettiği mal miktarı ve satışı yaptığı fiyat firmanın elindedir.
- Firma, en yüksek karı sağlamak amacıyla, miktar ve fiyat ayarlaması yapabilecek durumdadır.

MONOPOLDE KISA DÖNEM DENGE

- Monopol piyasasında firmanın talep eğrisi ile piyasa talep eğrisi aynıdır.
- Firmanın talep eğrisi, piyasa talep eğrisi ile aynı olduğu için aşağı doğru eğimlidir. Bu nedenle firmanın daha fazla mal satabilmesi için malın fiyatını düşürmesi gerekir.
- Monopol piyasalarda fiyat, firma tarafından belirlenir ve tüketicinin bu fiyat üzerinden malı almaları sağlanır.
- Monopolcü marjinal hasılatın kısa dönem marjinal maliyete eşit olduğu ($MR = SRMC$) noktada üretim düzeyinde dengeye gelir.